

นาคกับนวัตกรรมความเชื่อประดิษฐ์ Naga and Innovation Artificial Belief

ภัสสร มิ่งไธสง¹, ยโสธรา ศิริภาพระภากร^{1*}, และ สุริยา คลังฤทธิ์¹
Patsorn Mingthaisong¹, Yasotara Siripaprapakorn^{1*}, and Suriya Klaungrit¹

Received: August 10, 2019; Revised: April 20, 2020; Accepted: May 20, 2020

บทคัดย่อ

นาคกับนวัตกรรมความเชื่อประดิษฐ์ ได้อธิบายถึง นาค ความเชื่อ นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ เกิดจากความเชื่อที่มีต่อ “นาค” จากความเชื่อนี้ได้อธิบายว่า นาคเป็นสัตว์ในตำนาน ปรากฏเป็นความเชื่อในกลุ่มชนท้องถิ่นในดินแดนอีสาน และวัฒนธรรมตามลุ่มแม่น้ำโขง นาค ถูกกล่าวไว้ใน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และทางศาสนาพราหมณ์ อีกด้วย นาคจึงได้มีอิทธิพล บทบาทสำคัญต่อมนุษย์ในด้านความอุดมสมบูรณ์และมั่งคั่ง นาค ได้กลายมาเป็นรูปแบบของสัญลักษณ์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และนำมาออกแบบในลักษณะของนวัตกรรมด้านบายศรี และพัฒนามาเป็นการบูชานาคที่ปรากฏมีในสังคมไทยในปัจจุบัน

ความเชื่อเรื่อง นาค ของกลุ่มชาวอีสานในประเทศไทย ตามความเชื่อของชนกลุ่มนี้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ นาค มีการกล่าวไว้ในหนังสือตำนาน คัมภีร์ทางศาสนาที่กล่าวไว้ นาคเป็นพญางูใหญ่ ที่มีคุณสมบัติพิเศษสามารถเปลี่ยนจากงูกลายเป็นมนุษย์ได้บางครั้งคราวตามเหตุจำเป็น นาคมีอำนาจวิเศษ สิ่งที่ทำให้นาคมีพลังวิเศษกล่าวว่า มาจากลูกแก้วศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อที่กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมกลายเป็นความยิ่งใหญ่ และทรงอิทธิพลต่อกลุ่มชน ที่มีความเชื่อต่อนาค ร่องรอยความคิดเรื่องนาคถูกปรากฏในวรรณกรรมปรัมปราความเชื่อ พิธีกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วิถีชีวิตและจิตรกรรม ระบบความเชื่อของกลุ่มชนที่มีต่อนาคมีผลต่อมนุษย์ในด้านการดำเนินชีวิต อาทิ ความรัก หน้าที่การงาน และความอุดมสมบูรณ์ ระบบความเชื่อนี้เองทำให้เกิดบทบาทด้านผลิตผลนวัตกรรมที่ได้มาฐานคติความเชื่อที่มีต่อนาค ได้กลายมาเป็นเครื่องบูชา และประดับมากมายเช่น ชุดการสวมใส่และสัญลักษณ์ เพื่อนำมาบูชา ความเชื่อเรื่องนาค ที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของกลุ่มชนชาวอีสาน ดังนั้นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของนาค คือ 1) นาคเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ 2) นาคเป็นสัญลักษณ์ของความ เหนียวแน่น มั่นคง เนื้อคู่และความรัก 3) นาคเป็นสัญลักษณ์แห่ง ความร่ำรวย กำไร และความผาสุก ดังนั้นความเชื่อนี้ยังแสดงออกทางพฤติกรรมในด้านพิธีกรรม การบูชา บวงสรวง เช่น ไหว้ ที่มีต่อนาคซึ่งมีผลทางความเชื่อที่ได้จากการบูชาซึ่งมีอิทธิพลบทบาทมากในกลุ่มชนชาวอีสานแห่งนี้

คำสำคัญ: นาค ความเชื่อ นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์

Abstract

Naga and Innovation, Inventive Beliefs, Describing Naga, Beliefs, Culture, inventions Caused by the Belief That "Naga" from This Belief has Explained that Naga is a Mythical Animal, a Belief in local People in the Isan region. And culture in the Mekong River Basin Naga is said in the Buddhist scriptures. And Hindu Brahminism with Naga has an important influence on Human Beings in fertility and wealth. Naga has Become a

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

*Corresponding author e-mail: Dr.yasotharar@gmail.com

form of sacred Symbolism and Designed in the form of bees And Developed to be the worship of Naga That Appears in Thai society at Present

The Belief in the Naga of the Isan people in Thailand According to the Beliefs of the People This Group is considered a sacred symbol. Naga is Mentioned in the Book of Religious Mythology Mentioned. Naga is a Serpent with special Characteristics that can sometimes be Changed from a snake to a Human Being as necessary. Naga has magical powers What makes Naga Have magical powers Comes from the sacred jewel According to the Belief that Becoming a cultural Heritage becomes great. And influenced the people With faith in Naga Traces of ideas about Naga Appearing in myths, Beliefs, rituals, Architecture, arts, ways of life and Painting. The Belief system of a group of people Towards Naga affects Human Beings in life, such as love, work, And Abundance The Belief system creates a Productive role. Innovation that has acquired the Belief base for Naga Have Become many sacrifices and Decorations such as Wearing suits and Symbols To bring worship Naga belief That has an influence on the lives of the Isan people Therefore, the symbol of Naga is 1) Naga is a symbol of fertility. 2) Naga is a symbol of certainty, stability, soul, and love. 3) Naga is a symbol of wealth, profit and well-being. This Belief is also expressed in ritual Behavior. Worshipping sacrifices to the Naga, which has the effect of faith Derived from worship Which has a large role in the Northeastern people the

Keywords: Naga, Belief, Culture inventions

บทนำ

สัตว์ที่มีตำนานและความเชื่อผสมผสานกับฐานคติและมีอิทธิพลบทบาทต่อมนุษย์ ในฐานะความเกี่ยวพันระบบความเชื่อสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัย ได้แก่ น้ำ ความอุดมสมบูรณ์ และความมั่นคงพร้อมกับโชคลาภเงินทอง นั่นคือ “นาค” (Naga) ความเชื่อเกี่ยวกับ “นาค” (Naga) ปรากฏมีมาตั้งแต่โบราณคติความเชื่อที่มีต่อ “นาค” เชื่อว่าเป็นสัตว์ในตำนานที่มีเรื่องเล่าปรากฏมีประวัติและเชื่อว่ามีอำนาจวิเศษที่เชื่อว่าสามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ “นาค” ได้ถูกกล่าวขานว่าเป็นพญานาญใหญ่ หรืออาจเรียกขานว่าพญานาคและ “นาค” มีอิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์ทั้งในด้านความอุดมสมบูรณ์ ฝน น้ำ บทบาทของ นาค ที่มีต่อมนุษย์ ในด้านการนำรูปลักษณะของนาคมาใช้ อาทิเช่น สัญลักษณ์ในการทำนายอายุ การพยากรณ์ดวงชะตา ลวดลายยันต์นาคราช บายศรีรูปนาคที่มีฐานคติมาจากนาคนั่นเอง (ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2561) ทั้งนี้มีฐานคติด้านความเชื่อในเรื่องความอุดมสมบูรณ์ ทรัพย์สมบัติและลาภผลด้วยมนุษย์ได้นำสัญลักษณ์ (symbol) ของ “นาค” (Naga) มาใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งนี้เพราะมนุษย์เชื่อว่า “นาค” คือสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ (Symbol of Abundance) และสามารถอำนวยผลให้มนุษย์ผู้นับถือได้ประสบผลที่ตนเองปรารถนา หมายถึง “นาค” มีอำนาจและความวิเศษเฉพาะตน การนำสัญลักษณ์ของนาคได้นำมาเป็นที่พึ่งในด้านการอ้อนวอน ขอรพร อธิฐาน เห็นจากการประดิษฐ์นาคด้วยใบทอง เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อสารถึงสิ่งที่ตนเชื่อเคารพบูชาที่มีต่อนาค เพราะนาคเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์และมีพลังอำนาจและความวิเศษ ตามฐานคติทางความเชื่อ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2561)

รูปที่ 1: นาค (Naga)

ที่มา: ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2561

นาครได้กลายเป็นสิ่งสำคัญและกลายเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred symbol) ที่สามารถนำผลประโยชน์บางประการมาให้แก่ผู้ที่ถือและครอบครอง เคารพกราบไหว้ และบูชา ด้วยเหตุนี้จึงเกิดพิธีกรรมบูชา นาคเฉพาะกลุ่ม และได้นำนาคมาเป็นสัญลักษณ์ด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเกิดวัฒนธรรมที่มีความเชื่อต่อนาค ในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย จึงกลายเป็น “นาคกับนวัตกรรมความเชื่อประดิษฐ์” ที่เกิดขึ้นมาในสังคมอย่างมากมาย สิ่งประดิษฐ์ที่ถูกกล่าวมานี้ นั้นหมายถึง รูปลักษณ์ ลักษณะ รูปร่าง ของนาค ได้ถูกนำมาจัดประกอบให้เกิดความสำคัญตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เพื่อประกอบพิธีกรรม เพื่อสวมน้ำ และเพื่อบูชา (ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2561) เป็นต้น

รูปที่ 2: นาคกับนวัตกรรมความเชื่อประดิษฐ์

นาค Naga นวัตกรรมประดิษฐ์ในการนำเสนอ เรื่อง “นาคกับนวัตกรรมความเชื่อประดิษฐ์” Naga and Innovation Artificial Belief เป็นการนำเสนอเรื่องด้านความสำคัญของนาค ที่มีอิทธิพล บทบาทต่อการดำเนินชีวิต และฐานคติความเชื่อที่มีต่อนาคที่เป็นจุดก่อให้เกิด นวัตกรรม (Innovation) สิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากความเชื่อถือของมนุษย์ ในกรณีนี้เป็นการนำเสนอ นาค กับ บายศรี ที่กลายเป็น นวัตกรรมที่เกิดจากความเชื่อที่มนุษย์มีต่อนาคและกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งการบูชา และได้กลายเป็นความนิยมต่อสัญลักษณ์นี้ ที่อาจเกิดจากความหมาย คำสอน ปรัชญา และสิ่งที่อาจได้จากการนับถือ เป็นต้น จึงเป็นประเด็นให้ผู้นำเสนอเกิดความสนใจต่อประเด็นนี้ และบทความน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และแนวคิดด้านนวัตกรรมทางความเชื่อที่สามารถนำมาเป็นนวัตกรรมประดิษฐ์ได้ และสามารถพัฒนานวัตกรรม (Can develop innovation) นี้ในด้านอื่น ๆ ได้อีก ดังนั้นแนวคิด ทศนะคติด้านความเชื่อนี้ จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาและการประยุกต์ ออกแบบทั้งศาสตร์แขนงในด้านอื่น ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างหลากหลายมิติ

ฐานคติความเชื่อที่มีต่อนาค

“นาค” (Naga) เป็นสัตว์ที่ปรากฏในตำนาน เป็นสัตว์ที่มีลักษณะลำตัวยาว เชื่อว่าเป็นพญาแห่งงู เจ้าแห่งงู มีพิษร้ายมาก อาศัยในน้ำลึก อาจเป็นหนอง คลอง บึง หรือ แม่น้ำโขง (พระสำเร็จ โกวิท, 29 กรกฎาคม 2562) และบางแห่งได้กล่าวว่านาค อาศัยในน้ำลึก ที่เป็นมิติอีกภพหนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดมนุษย์และมีน้ำเป็นแดนกัน นาคจึงเป็นอีกคติหนึ่งที่ถือว่าเป็นเจ้าแห่งน้ำ ดูแลน้ำ และมีอำนาจกำหนดน้ำให้สมบูรณ์

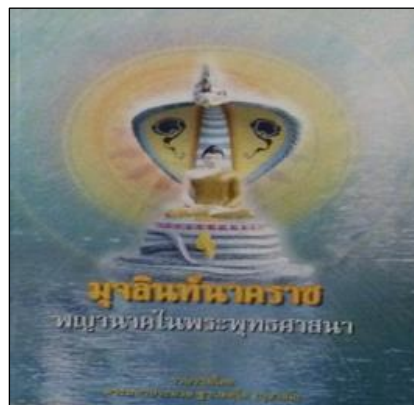

รูปที่ 3: ภาพนาคที่พาทามีคูหามนเทียร

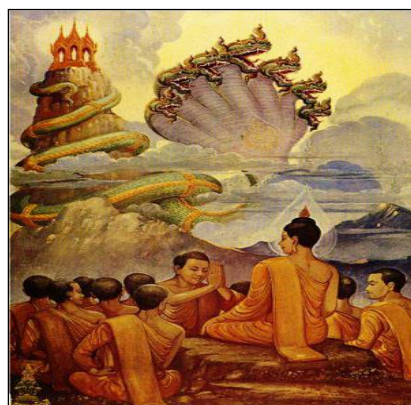
ภาพนาคที่พาทามีคูหามนเทียร ประเภทสัตว์ในนิยาย ประเภท เทพแห่งน้ำ, เทพแห่งความคุ้มครอง, เทพแห่งบุญบารมีได้ ดังนั้น นาคจึงถือว่ามีอิทธิพลต่อมนุษย์มากในเชิงโครงสร้างด้านความอุดมสมบูรณ์ด้วยการหนึ่ง ด้วยความสำคัญนี้จึงกลายเป็นสิ่งเคารพนับถือ และได้รับการบูชากันมาเป็นระยะเวลานาน (สุพิชฌาย์ จินดาวรรณภูมิ, 2542) จึงเกิดเป็นลัทธิบูชางูมาแต่เดิม และได้ที่พัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน (จิตรกร เอ็มพันธ์, 2545)

นาคที่สัมพันธ์กับศาสนาพุทธ

นาค (Naga) ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทจะพบการกล่าวถึง นาคที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสาวกในอดีต แม้แต่พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงที่ปฏิบัติศีลปาเพ็ญสมาธิภาวนาตามได้กล่าวถึงประสบการณ์ที่ได้สัมผัส

รูปที่ 4: นาคเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

รูปที่ 5: นาคกับพระสาวก

นาค มาทำบุญและให้การรักษาคัมครอง ดูแล และรับฟังการเทศน์โปรด จากที่กล่าวมานี้ นาคมีความเกี่ยวข้องในฐานะสัตว์ในตำนานที่ถูกกล่าวว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ในด้านฤทธิ์อำนาจ แม้ผู้ที่มีอำนาจทางจิตฝึกสมาธิได้ในระดับสูงได้กล่าวว่า ได้ติดต่อกับนาค และเกี่ยวพันกับนาค นาคจึงได้เกิดการยอมรับว่ามีบทบาทที่สำคัญหลายประการ คือ นาคมีความเกี่ยวข้องในพระพุทธเจ้ามีการติดต่อกับผู้บำเพ็ญพรต ถือศีลที่ปฏิบัติดีมีศีลและมีสมาธิขั้นสูง นาคจะเคารพนับถือต่อผู้กระทำความดี นาคยังให้การดูแลพระพุทธรูปและพระพุทธรูปสำคัญและพระธาตุที่บรรจุพระบรมอัฐิของพระพุทธเจ้าด้วยเช่นกัน (พระครูโกวิทธรรมมาภินันท์, 2548)

ด้านศาสนาพราหมณ์ ฮินดู

ที่ปรากฏในคัมภีร์ได้กล่าวถึงที่อยู่ของ “นาค” ชื่อว่าเมืองโกควลี เป็นเมืองที่วิจิตรสวยงาม ประดุจเมืองอมราวดีของพระอินทร์ ที่ปลูกลงไปด้วยยรัตนะ แก้วและทอง (อรพิมพ์ บุญอาภา, 2524)

รูปที่ 6: นาคในฐานะพาหนะองค์พระวิษณุหรือนายกกับพระนางเจ้าลักษมีมหาเทวี

นาคได้ถูกสร้างตามปราชญ์ที่แกะสลักด้วยหินทราย ปรากฏมีห้าเศียรทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นสะพาน นาคราช ประตูนาคราช และลวดลายที่ปรากฏตามต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญ ความหมาย ที่มาและความเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า นาคตามที่ถูกกล่าวขานนี้มักกล่าวว่า นาคเทพที่เป็นบาริหารของเทพเจ้านั้น (ยโสธรา ศิริภาพระภากร และสำเร็จ อินทยุ, 2561)

นาคกับการนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ที่กลายเป็นนวัตกรรม

มนุษย์ได้นำสัญลักษณ์นาคมาเป็นสัญลักษณ์นำโชค เชื่อว่านาคเป็นเจ้าแห่งทรัพย์ ทั้งยังนำมาเป็นเครื่องรางของขลัง เช่น แหวน และรูปเหมือนที่สามารถนำพาพาห้อยคอ กำไรมือ ยันต์นาคราช เชื่อว่าเป็นสิ่งมงคลสามารถมีพลังนำสิ่งดี ๆ เข้ามาในชีวิตและผู้เชื่อถือบูชาได้ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ, 2562) นาคยังถูกนำมาเป็นสิ่งเคารพบูชาที่บ้านและนำมาผลิตเป็นเครื่องประดับ เช่น มงกุฏ สร้อยสังวาล ต่างหู ทั้งนี้สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นผลพวงมาจากคติความเชื่อที่มาจากนาคเป็นบ่อเกิดที่สำคัญ นาคกับนวัตกรรมประดิษฐ์ ฐานคติที่ได้จากความเชื่อที่มีต่อนาค

นวัตกรรมทางความเชื่อที่เกิดจากนาค

นวัตกรรม (innovation) ที่เกิดจากความเชื่อ โดยมากมักได้รับอิทธิพล จากศาสนาและการผสมผสานกับตำนานท้องถิ่นแต่ละกลุ่มชนที่มีความเชื่อย่อมมีการพัฒนารูปแบบ ที่ได้จากศาสนา ความเชื่อดั้งเดิม ตำนานท้องถิ่น การผสมผสานเหล่านี้เป็นที่ยึดของความเชื่อ (believe) ที่มาจากนาค ด้วยความเชื่อนี้เองจึงพัฒนามาเป็นรูปแบบของพิธีกรรม (Rite) และเป็นที่ยอมรับของชนกลุ่มอื่นได้ในบางรูปแบบที่นิยม (yasothara Siripaprapapagon, 2018)

ในพื้นที่ภาคอีสานโดยเฉพาะ ดินแดนนี้ถูกกล่าวว่าวังนาคินทร์คำชะโนด ตั้งอยู่ในพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลวังทอง ตำบลบ้านม่วง และตำบลบ้านจันทร์ ในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นป่าที่มีลักษณะเหมือนเกาะแม่น้ำในอ่างเก็บน้ำกุดชุมขาม ขึ้นอยู่กลางทุ่งนา เต็มไปด้วยต้นชะโนด ซึ่งเป็นพืชจำพวกปาล์ม ความยาวประมาณ 200 เมตร เชื่อกันว่าเป็นดินแดนของพญานาค ผีนพาลอยน้ำ หรือความเชื่อเกี่ยวกับเมืองบาดาล มีผู้ปกครองรักษาโดยพญานาคราชปู่ศรีสุทโธและองค์แม่ศรีปทุมมานาคราชเทวี

รูปที่ 7: รูปแบบของพิธีกรรม (Rite)

นวัตกรรมการทางความเชื่อได้เกิดเป็นผลผลิตของความเชื่อที่มีต่อ นาค (Naga) จึงกลายมาเป็นผลงานการสร้างสรรคโดยอาศัย นาค มาเป็นรูปแบบสัญลักษณ์ การประดิษฐ์ด้วยมือ และประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ เพื่อแปรให้เกิดเห็นเป็นรูปธรรมในการออกแบบเป็น รูปนาค เรียกว่าบายศรีพญานาคราช

บายศรีพญานาคนี้ได้เป็นเสมือนเป็นตัวเชื่อม หลอมรวมวัฒนธรรมความเชื่อของชาวอีสานให้ดำรงอยู่และสืบทอด สานต่อทางความเชื่อต่อไปในอนาคต และการนำสัญลักษณ์ในการนำมาใช้ในด้านต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ จนกลายเป็นมูลค่าขึ้นมา ถือเป็นนวัตกรรมการด้านความเชื่อที่เกิดจากนาค เป็นต้น

(ก)

(ข)

(ค)

รูปที่ 8: การประดิษฐ์นาคด้วยใบตอง

ตามลักษณะของ “นาค” มีลักษณะเป็นงูที่มีรูปร่างใหญ่ยาวตามลำตัวมีเกล็ดมีสีเขียว พญานาคสามารถแผ่พังพาน ถือว่าเป็นนาคที่มีฤทธิ์ มีอำนาจและเป็นใหญ่กว่านาคชนิดอื่น ๆ นาคเป็นสัตว์ที่กล่าวตามตำนานว่าเป็นกึ่งเทพกึ่งสัตว์ เป็นสัตว์ที่มีฤทธิ์อำนาจสามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ นาค จะมีหงอนแสงถึงชนิดของนาคที่มีฤทธิ์ มีเกล็ดตามตัว มีลำกายยาว ตาประกาย อาศัยอยู่ในพื้นพิภพ นาคธานี

“นาค” เป็นสัตว์ที่เชื่อกันว่า มีอำนาจและมีอิทธิพลต่อธรรมชาติ นาค เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำ อาศัยอยู่ในพื้นที่ใดจะเกิดความอุดมสมบูรณ์ เรื่องฝน น้ำ ดินจะเกิดความชุ่มชื้น นาค เป็นสัตว์ตามตำนานได้กล่าวถึงการบำเพ็ญตบะโดยบำเพ็ญมาเป็นเวลานาน จึงมีฤทธิ์สามารถกลายร่างเป็นมนุษย์ได้เพื่อที่จะมาสร้างบุญบารมีเพิ่มเติม จึงมาช่วยมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เอง นาค แยกพื้นที่อีสานจึงมีความเชื่อมากในเรื่อง นาค หรือ พญานาค พื้นที่ที่ถือกำเนิด และเป็นที่รู้จักกัน คือ ป่าคำชะโนด จังหวัดอุดรธานีชาวอีสานมีความเชื่อว่าสถานที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เชื่อกันว่าเป็นประตูผ่านระหว่าง เมืองนาคที่ติดต่อกับเมืองมนุษย์

คุณลักษณะของ “นาค” กับเครื่องช่วยเสริม

นาค ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อเสริมความรัก

นาค ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อช่วยเสริม อำนาจ วาสนา บารมี

นาค ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อช่วยเสริมความสมปรารถนา

นาค ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อการช่วยรักษาโรค เช่น อริฐานน้ำเพื่อการรักษาโรค

นาค ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อการความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรม

นาค ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการให้น้ำ และฝน (ยโสธรฯ ศิริภาพระภากร และสำโรง อินทยุ, 2561)

ความเชื่อที่มีต่อนาคราชทำให้เกิดผลิตผลสู่นวัตกรรมการสร้างสรรค์

นวัตกรรม (innovation) เป็นสิ่งที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อาจเป็นเทคโนโลยี ความคิดผลิตภัณฑ์ ดังนั้น นาค (Naga) ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่มาปรากฏตามความเชื่อของกลุ่มคนที่เชื่อต่อนาค ที่มีผลในการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การอิงอาศัย ที่แสดงออกทางความเชื่อ (Believe) พิธีกรรม (Rite) ประเพณี (Tradition) ที่เกี่ยวข้องกับนาคด้วย นวัตกรรมทางความเชื่อที่มีต่อนาค เป็นผลทำให้การนำสัญลักษณ์แห่งนาคราชนี้ มาเป็นพลังในการขับเคลื่อน ที่พึ่งของผู้ที่เชื่อที่มีต่อนาค ได้กลายมาเป็นรูปแบบของบายศรีที่ใช้บูชา นาค จนกลายเป็นอาชีพของผู้ประดิษฐ์บายศรี

ด้วยความสำคัญนี้เอง นาค จึงได้กลายเป็นสิ่งประติฐ์ ที่ได้จากความเชื่อที่มีต่อนาค ทั้งได้กล่าวว่ามียูจจริง ที่ปรากฏในพระพุทธรศาสนา (นาคมุจลิน) และศาสนาพราหมณ์ อินดู (นาคกัญญา) (สตนคราช) และตำนานตามท้องถิ่น เช่น แถบอีสานใต้ จังหวัดอุดร ในนามพญานาคราชปู่ศรีสุทโธ และองค์แม่ศรีปทุมมานาคราชเทวี เป็นต้น นาคจึงกลายเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ และปรากฏมีตำนานความเชื่อว่า เป็นเจ้าแห่งทรัพย์ และมีอำนาจการสร้างสรรค์ จึงมีองค์ประกอบด้านความเชื่อที่มีต่อนาค และจนกลายเป็นการประติฐ์ด้วยวัสดุ อุปกรณ์ ใบตอง ดอกไม้ เป็นรูป นาคอย่างสวยงาม กลายเป็นนวัตกรรมด้านความเชื่อที่มีต่อนาค เป็นต้น

สรุป

จากการนำเสนอเรื่อง นาคกับนวัตกรรมความเชื่อประติฐ์ ได้อธิบายถึง นาค ความเชื่อ และนวัตกรรมได้อธิบายมี ดังนี้

นาค (Naga) เชื่อว่าเป็นสัตว์ในตำนานที่เชื่อว่ามียูจจริงเป็นสัตว์มีอำนาจมากและเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ “นาค” เป็นพญานูใหญ่ที่มีคุณสมบัติพิเศษสามารถกลายร่างเป็นมนุษย์ได้ มีอำนาจวิเศษ นาค ได้กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวอีสาน ได้นำมาเป็นสัญลักษณ์ เพื่อช่วยเสริมความเป็น

มงคลแก่นมนุษย์ เช่น กำไรนาถ แหวนนาถ เหรียญรูปนาถ การจัดทำรูปนาถกับใบตอง เรียกว่า บายศรีพญานาถ และ ลูกแก้วพญานาถที่เป็นลูกแก้ว สีสวยสดใส เชื่อกันว่า เป็นแก้วนาถที่สามารถเชื่อมต่อกับวิญญาณนาถได้สัญลักษณ์เหล่านี้ที่เป็น นาถ กับ ลูกแก้ว ถูกเชื่อว่าเป็นส่วนช่วยเสริมให้มนุษย์ผู้ครอบครองบูชาเกิด ผลตามที่ตนปรารถนา ดังนั้นนาถได้มีอิทธิพลต่อชาวอีสานและกลุ่มชนผู้มาให้ความเชื่อที่มีต่อนาถ ด้วยวัฒนธรรมการนับถือนี้เองจึงเป็นที่มาของการนำนาถมาเป็นสัญลักษณ์ในการนำผลที่ดี มีโชคเข้ามาสู่ตนเอง จึงเกิดพัฒนาการมาเป็นพิธีกรรมบูชานาถ

ความเชื่อเรื่อง นาถ ของกลุ่มชาวอีสานในประเทศไทย ตามความเชื่อของชนกลุ่มนี้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ นาถมีการกล่าวไว้ในหนังสือตำนาน คัมภีร์ทางศาสนาที่กล่าวไว้ นาถราชเป็นพญางูใหญ่ ที่มีคุณสมบัติพิเศษสามารถเปลี่ยนจากงู กลายเป็นมนุษย์ได้บางครั้งคราวตามเหตุจำเป็น นาถราชมีอำนาจวิเศษ สิ่งที่ทำให้นาถราชมีพลังวิเศษกล่าวว่า มาจากลูกแก้วมณีศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อที่กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมกลายเป็นความยิ่งใหญ่ และทรงอิทธิพลต่อกลุ่มชน ที่มีความเชื่อต่อนาถ ร่องรอยความคิดเรื่องพญานาถถูกปรากฏในวรรณกรรมปรัมปรา ความเชื่อพิธีกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วิถีชีวิต และจิตรกรรม ระบบความเชื่อของกลุ่มชนที่มีต่อนาถ มีผลต่อมนุษย์ในด้านการดำเนินชีวิต อาทิ ความรัก หน้าที่การงาน และความอุดมสมบูรณ์ ระบบความเชื่อนี้เอง ทำให้เกิดบทบาทด้านผลิตผลวัฒนธรรมที่ได้มา ฐานคติความเชื่อที่มีต่อนาถได้กลายมาเป็นเครื่องประดับ ชุดการสวมใส่ และสัญลักษณ์เพื่อการนำมาบูชา ความเชื่อเรื่องนาถราชที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของกลุ่มชนชาวอีสาน ดังนั้นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของนาถ คือ 1) นาถเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ฝน ดิน น้ำ ของกลุ่มชนชาวอีสาน 2) นาถเป็นสัญลักษณ์ของความเหนียวแน่น มั่นคง เนื้อคู่ และความรัก 3) นาถ เป็นสัญลักษณ์แห่ง ความร่ำรวย กำไร และความผาสุก ดังนั้น ความเชื่อนี้ยังแสดงออกทางพฤติกรรมในด้านพิธีกรรม การบูชา บวงสรวง เช่นไหว้ที่มีต่อนาถราชซึ่งมีผลทางความเชื่อที่ได้จากการบูชาซึ่งมีอิทธิพลบทบาทมากในกลุ่มชนชาวอีสาน

นวัตกรรมที่ได้จากความเชื่อ คือ นาถ ได้กลายเป็นผลผลิตที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน สังคม และบุคคลจำนวนมาก ทั้งนี้ผู้ที่ประสงค์จะเข้าบูชาที่คำชะโนดก็จะเข้าบูชาบายศรีนาถนี้เป็นสำคัญ ด้วยความสำคัญของนาถ ที่กลายมาเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากสิ่งประติษฐ์ที่มาจากนาถ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตรกร เอมพันธ์. (2545). พญานาถเจ้าแห่งน้ำโขง: พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระครูโกวิทธรรมวิมล. (2558). การศึกษาพญานาถที่ปรากฏในความเชื่อวัฒนธรรมเทือกเขาพนมดงรัก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โยสธรรา ศิริภาพระภากร และคณะ. (2562, กุมภาพันธ์). “นาถ” กับ สัญลักษณ์ที่ถูกนำไปใช้ของชาวอีสาน. ใน การประชุมวิชาการครั้งที่ 1. วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ร้อยเอ็ด.
- โยสธรรา ศิริภาพระภากร และสำเริง อินทยุง. (2561). คติความเชื่อที่มีต่อสัญลักษณ์นาโชดที่มีบทบาทต่อผู้ประกอบการค้า. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติราชชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 9 การประชุมวิชาการระดับนานาชาติสุรินทร์ ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์, สุรินทร์.
- สุพิชฌาย์ จินดาวงษ์. (2542). ความเชื่อเรื่องนาถชุมชนอีสานสองฝั่งโขง: (ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อรพิมพ์ บุญอาภา. (2542). พญานาถ เจ้าแห่งแม่น้ำโขง: พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Siripaprapagon, Y. (2017). A Study of Relationship between Health Care Deity and Thai-Kui group in Sanka District, Surin Province. In *UP Anthropology@100: International Conference Marking the Centennial of Philippine Anthropology*. University of the Philippine, Quezon City.